

УДК 343.98

Яцкевич Д. В.,
студент юридичного факультету
Інституту управління та права
Запорізького національного
технічного університету

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ДАКТИЛОСКОПІЇ В УКРАЇНІ

У статті розглянуто історичні аспекти появи, становлення і розвитку дактилоскопії в Україні. Розглянуто основні етапи становлення дактилоскопії як галузі криміналістичної трасології. Висвітлено основні витoki та формування дактилоскопічних організацій. Як переконаний прихильник нового методу ідентифікації, Рудий розробив проект організації дактилоскопічних бюро в масштабах Російської Імперії і представив його начальству 13 жовтня 1903 року. Г.М. Рудий був прибічником дактилоскопії з причини її дешевизни і простоти, бо вона дає повну можливість без особливих витрат організувати дактилоскопічні виміри.

Ключові слова: ідентифікація, дактилоскопія, поліція, експертиза, дослідження.

В статье рассмотрены исторические аспекты появления, становления и развития дактилоскопии в Украине. Рассмотрены основные этапы становления дактилоскопии как отрасли криминалистической трасологии. Освещены основные истоки и формирование дактилоскопических организаций. Как убежденный сторонник нового метода идентификации, Рыжий разработал проект организации дактилоскопических бюро в масштабах Российской империи и представил его начальству 13 октября 1903. М. Рудий был сторонником дактилоскопии по причине дешевизны и простоты, потому что она дает полную возможность без особых затрат организовать дактилоскопические измерения.

Ключевые слова: идентификация, дактилоскопия, полиция, экспертиза, исследование.

The article describes the historical aspects of the emergence, formation and development of fingerprinting in Ukraine. Describes the main stages of the development of fingerprinting as a branch of forensic trace analysis. Highlight the main sources and formation of fingerprint organizations. As a staunch supporter of the new identification method, Auburn has developed the project of the fingerprint Bureau in the scale of the Russian Empire and was introduced to his superiors on 13 October 1903. M. Rydui was a supporter of fingerprinting because of the AI cheapness and simplicity, because it gives full opportunity to inexpensively organize fingerprint measurement

Keywords: identification, fingerprinting, police, expertise, study.

Постановка проблеми. Зацікавленість наукової спільноти можливостями дактилоскопії виникла ще у 19 столітті, про це свідчить видана в Санкт-Петербурзі книга А. Квачевського «О криминальном преследовании, дознании и предшествующем исследовании преступлений за судебными уставами 1864 года», де крім способів вчинення злочинів, особи злочинця, звернена увага на важливість слідів рук, ніг, взуття, підкреслена необхідність їх вимірів. А з 1871 року в Росії створювалися курси, де вивчалися антропометрія і дактилоскопія [1, с. 9].

У 1903 році начальник Київської розшукової поліції, Рудий Георгій Михайлович, повернувшись з Дрездена до Києва, організував при антропологічному кабінеті вперше в Росії дактилоскопічне бюро, яке почало діяти з 1 січня 1904 року. Як переконаний прихильник нового методу ідентифікації, Рудий розробив проект організації дактилоскопічних бюро в масштабах Російської Імперії і представив його начальству 13 жовтня 1903 року. Цей документ мав 20 сторінок і складався з 4-х розділів:

1. Антропометрична система;
2. Новий дактилоскопічний метод;
3. Організація дактилоскопічних бюро;
4. Розшуки злочинця за дактилоскопічними відбитками.

Г.М. Рудий був прибічником дактилоскопії з причини її дешевизни і простоти, бо вона дає повну можливість без

особливих витрат організувати дактилоскопічні виміри. Але у Департаменті поліції на той час дотримувалися іншої точки зору і віддавали перевагу антропометрії. Незважаючи на те, що проєкт Рудого не був підтриманий у Санкт-Петербурзі, він продовжував вірити в можливість дактилоскопії. У розроблений ним «Інструкції чинам Київської розшукової поліції» (1905 р.), питання дактилоскопії розглядалося у 29 параграфах. Слід зазначити, що «Інструкція чинам Київської розшукової поліції» була першим в Росії нормативно-правовим актом, який юридично закріплював використання в поліцейській практиці дактилоскопії, як одного із методів кримінальної реєстрації та визначав різноманітні способи її практичного використання в боротьбі зі злочинністю. Міністерству внутрішніх справ знадобилось більше трьох років після отримання проєкту Рудого, щоб створити при Департаменті поліції Центральне реєстраційне бюро, а в розшукових відділеннях на місцях — реєстраційні бюро, використовуючи дактилоскопію. При цьому, як не наполягав Рудий, їх низова повітова ланка так і не була створена. Характерною особливістю є також те, що дактилоскопія в Росії не стала головним методом кримінальної реєстрації і застосовувалася, як додаток до антропометрії. Такий комбінований метод ідентифікації злочинців, на відміну від європейських країн, продовжував існувати до 1917 року, а в Україні і того довше – до середини 20-х років [2, с. 15].

У 1906 році дактилоскопія, як необхідний для боротьби з бродяжництвом засіб, була введена і в Росії. Законом від 6 липня 1908 р. дактилоскопія стала використовуватися в пошукових відділеннях великих міст. Перша дактилоскопічна експертиза в Російській Імперії була проведена в листопаді 1909 року у Варшаві при розслідуванні справи про вбивство вдови Вашкевич [1, с. 11].

У 1912 році в Петербурзькому окружному суді джерелом доказу стала дактилоскопічна експертиза у справі Шунько й Алексєєва, що звинувачувалися у вбивстві провізора. Доказом став слід пальця руки Алексєєва, вилучений з уламка скла дверей аптеки [1, с. 12].

В Україні ж перша дактилоскопічна експертиза була проведена в Одесі в 1911 р. Грабіжник був засуджений лише на

основі одного доказу – відбитка пальців руки, вилученого з полірованої дерев'яної скриньки [1, с. 12].

28 липня 1912 р. було затверджено закон про створення при прокурорів Санкт-Петербурзької судової палати першого в Росії кабінету науково-судової експертизи. Згодом, його було створено в Москві, у 1913-1914 р. – у Києві, Одесі, у 1923р. – у Харкові. В цих кабінетах виконувалися почеркознавчі, трасологічні, дактилоскопічні експертизи тощо [1, с. 12].

У Росії на початку 20-хроків в Центральному управлінні карного розшуку почав функціонувати науково-технічний відділ, до якого входило і реєстраційно-дактилоскопічне відділення. Про наукове узагальнення проблем дактилоскопії свідчить перша радянська монографія з криміналістики та реєстрації П.С. Семеновського «Дактилоскопія, як метод реєстрації», видана в 1923 році.

12 серпня 1924 року наказом Відділу кримінального розшуку НКВС України було введено в дію «Руководство регистрационно-дактилоскопическим бюро милиции и уголовного розыска УССР», підготовлене начальником науково-технічного підвідділу кримінального розшуку О.А. Єлісеєвим і консультантом кримінального розшуку М.С. Бокаріусом [1, с. 12-13].

У 1925 році у Харкові видано працю М.П. Макаренка «Техніка розслідування злочинів: Практичний посібник для судових працівників» [4, с. 112].

У 1942 р. у Тбілісі була захищена перша кандидатська дисертація по дактилоскопії.

З 1960 р. по 1980 р. у СРСР тривав поглиблений розвиток окремих проблем дактилоскопії. Покращувались теоретичні основи проведення дактилоскопічних експертиз.

Широке використання у наукових дослідженнях папілярних візерунків отримали ймовірно-статистичні методи обробки отриманих результатів. За допомогою математичних розрахунків вирішувались питання локалізації досліджуваних ділянок папілярних візерунків, ступінь обґрунтованості ідентифікаційних і діагностичних експертних висновків, проблеми дактилоскопічної реєстрації ЗМІ й інші [3].

На початку 70-х років у СРСР активно розроблялися основи застосування термовакуумного напилення (ТВН) для виявлення латентних слідів рук. Найбільш ініціативно цим методом займалися в Львівському відділенні Київського науково-дослідного інституту судових експертиз [3].

У 1973 р. видано підручник «Радянська криміналістика. Криміналістична техніка і слідча тактика» за загальною редакцією В.П. Колмакова, написаний українськими вченими-криміналістами.

У 1988 р. вийшов друком підручник «Радянська криміналістика. Методика розслідування окремих видів злочинів» за редакцією В.К. Лисиченка [3].

Фактично до кінця 70-х років дактилоскопія досягла своїх максимальних можливостей при ручному варіанті роботи з базами даних. У цей період зародився її новий напрямок – автоматизація процесів обробки дактилоскопічної інформації [3].

Із набуттям Україною незалежності, дактилоскопічні дослідження набули нових поглядів. Для поліпшення роботи з удосконалення науково-методичної бази експертних досліджень, виконання найбільш складних і повторних експертиз, розробки і впровадження новітніх їх видів та створення центральних криміналістичних обліків, у лютому 1992 року утворюється головний експертно-криміналістичний підрозділ органів внутрішніх справ – Криміналістичний центр при МВС України [5].

25 лютого 1994 року Верховна Рада України прийняла Закон України № 4038-ХІІ «Про судову експертизу» [6], визначивши правові, організаційні та фінансові основи судово-експертної діяльності з метою забезпечення правосуддя України незалежною, кваліфікованою та об'єктивною експертизою, спрямованою на максимальне використання досягнень науки і техніки. 29 вересня 2001 року депутатами ВРУ С.І. Синенко і Н.О. Кириченко був підготовлений Проект ЗУ № 294 «Про дактилоскопію» [7], однак цей законопроект не був підтриманий ВРУ, бо він не був досить коректним та грамотним з правової точки зору і за його умовою відбулася б

дактилоскопічна реєстрація всього населення України, чого власне українці не бажали.

Відповідно до умов лібералізації візового режиму ЄС для України, з 1 січня 2015 року Державна міграційна служба (ДМС) України розпочала оформлення біометричних паспортів для виїзду за кордон. Так зазначається, що біометричний паспорт виглядає майже так само, як звичайний закордонний паспорт. Відмінністю є електронний чіп, вбудований в обкладинку паспортної книжки, а також спеціальна позначка на обкладинці, яка вказує на наявність цього чіпа. На чіп записується інформація про власника, яка є на сторінці даних паспорта, а також біометричні дані – оцифроване зображення особи, оцифрований підпис, і відбитки вказівних пальців рук [8].

Література:

1. Шведова О.В. Дактилоскопічні дослідження: навч. посіб. / О. В. Шведова. –К.: КНТ, 2010. – 208 с.
2. Чисніков В. Батько вітчизняної дактилоскопії (до 100-річчя запровадження дактилоскопії в Україні) / В. Чисніков // Юридичний Вісник України. – 2003. – 13-19 грудня. – С. 15.
3. Хазиев Ш.Н. История дактилоскопии в России 1867-1994. Методы выявления и исследования латентных следов рук в современной России [Электронный ресурс] / ФБУ Северо-Западный региональный центр судебной экспертизы. – Режим доступа: <http://www.forensic.ru/sudexpert15.html>
4. Маркусь В.О. Криміналістика: навч. посіб. / В.О Маркусь. – К.: Кондор, 2007. – 558 с.
5. Криміналістика (криміналістична техніка): Курс лекцій / П.Д. Біленчук, А.П. Гель, М.В. Салтевський, Г.С. Семаков. – К.: МАУП, 2001. – 216 с.
6. Про судову експертизу: Закон України від 25 лютого 1994 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.
7. Про дактилоскопію: Проект Закону України від 18 січня 2001 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
8. Державна міграційна служба України [Електронний ресурс]. – Офіційний сайт. – Режим доступу : <http://dmsu.gov.ua>.